

PROCJENA PROGRAMA PREKOGRANIČNE SURADNJE IZMEĐU HRVATSKE I MAĐARSKE ZA PERIOD 2007. 2013. A POSEBNO ODRŽIVOSTI OKOLIŠA PODRUČJA UZ RIJEKE DRAVU I MURU

EVALUATION OF HUNGARY CROATIA IPA CROSS BORDER CO-OPERATION PROGRAMME 2007-2013 ESPECIALLY THE ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY OF THE AREA ALONG RIVERS DRAVA AND MURA

Lóránt BALI

University of Pannonia Georgikon Faculty
Hungary 8360, Keszthely Deák F. u. 16
balilori@freemail.hu

Received / Priljeno: 11. 6. 2017.

Accepted / Prihvaćeno: 12. 12. 2017.

Review / Pregledni rad

UDK / UDC: [502.1+711.3] (497.5+439)"20"

338.484:502.131.1(282.243)"2007/2013"

Sažetak

Tijekom razvoja programa hrvatsko-mađarske prekogranične suradnje glavni je cilj bio postići očuvanje prirodnog okoliša preko tendera. U okviru 1.prioriteta (Održivi okoliš i turizam) su navedena dva potpoglavlja: Održiv i atraktivan okoliš, te Održivi turizam u području Mure-Drave-Dunava. Studija ima za cilj ilustrirati učinkovitost tih projekata i višestruke učinke na druge teme europskih tendera. Započeto je i više pilot-projekata u okviru studije, a koji neizravno pokušavaju postići održivi ruralni razvoj.

Keywords: Drava and Mura, sustainable environment and tourism, rural development, projects

Gljučni riječi: Drava i Mura, održiv okoliš i turizam, ruralni razvoj, projekti

UVOD

Pogranično područje uz hrvatsko-mađarsku granicu ima izrazito promjenjivu strukturu područja i sustav odnosa. Na dionici od 355 km-a možemo vidjeti nagib razvijenosti smjera zapad-istok. Na području su spomenute dvije mađarske NUTS II planirane-statističke regije: zapadno-podunavska i južno-podunavska; Zalska, Šomođska i Baranjska županija. Područje uz Muru i područje uz Dravu raspolažu značajnim ekološkim vrijednostima, čije očuvanje i predstavljanje su bila prioritet IPA programa 2007-2013. U ovoj studiji predstavljam one ekološke aspekte programa, koji imaju značajnu društvenu-gospodarsku relevantnost glede područja.

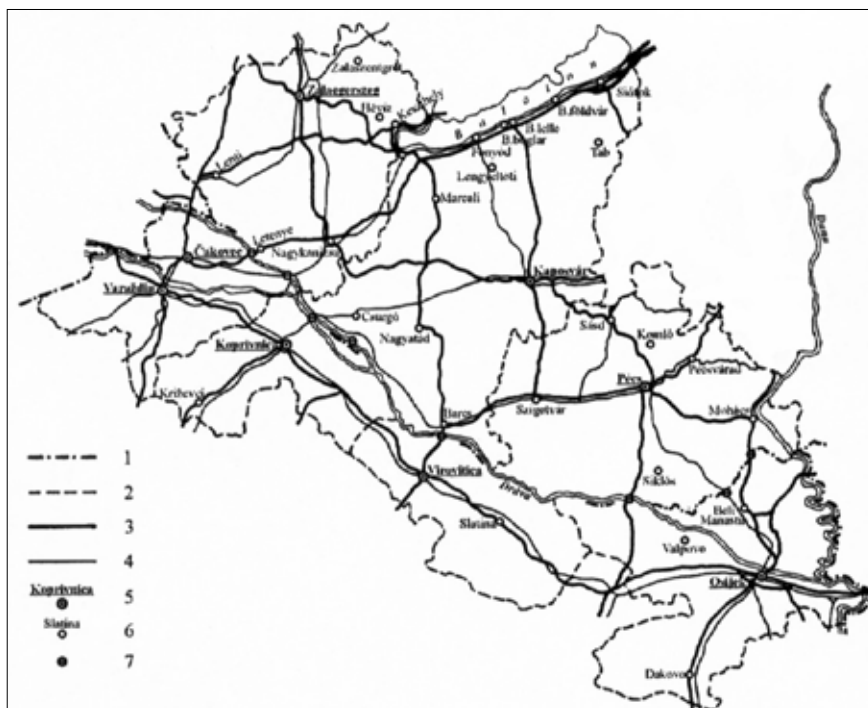
EU-NATJEČAJI KOJI PODUPIRU HRVATSKO-MAĐARSKU SURADNJU S OSOBITIM OSVRTOM NA IPA PROGRAM PREKOGRANIČNE SURADNJE MAĐARSKA-HRVATSKA 2007-2013

Razvoj hrvatsko-mađarske prekogranične suradnje u velikoj mjeri određuju financijska sredstva koja stoje na raspolaganju. Jačanjem odnosa s EU povećavala su se financijska sredstva koja se mogu dodijeliti Hrvatskoj i Mađarskoj, omogućivši područjima uz granicu nove prilike za razvoj.

Prvi EU-program na hrvatsko-mađarskom pograničnom području pokrenut je 2002. proširivanjem PHARE prekogranične suradnje na cjelokupno pogranično područje. Novce su prvi put dobavili 2003. (Rechnitzer, J. 2006). Od 1995. pokrenuti su sljedeći EU-programi potpore za pogranična područja:

- PHARE External Border Initiative-Phare Inicijativa vanjskih granica
- PHARE-Interreg program pomoći institucijama
- Slovenija-Mađarska-Hrvatska Program susjednih zemalja– Interreg III/A program
- Phare Mađarska-Hrvatska Fond za pokusni mali projekt
- Hungary-Croatia IPA Cross border Co-operation Programe

Glede naše teme najveću relevantnost pokazuje istraživanje IPA programa, budući da su financijska sredstva istog bila prva sredstva koje je Mađarska mogla koristiti nakon EU-priključenja 2004. u prvom potpunom obračunskom ciklusu od 2007-2013.

Karta 1. Glavno akcijsko područje pogranične suradnje uz mađarsko-hrvatsku državnu granicu

Tumač znakova: 1. državna granica, 2. granica županije, 3. glavna cesta, 4. sporedna cesta, 5. sjedište županije, 6. mali grad, 7. granični prijelaz
Izvor: Hajdú Z. 1998.

IPA PROGRAM PREKOGRANIČNE SURADNJE MAĐARSKA-HRVATSKA 2007-2013

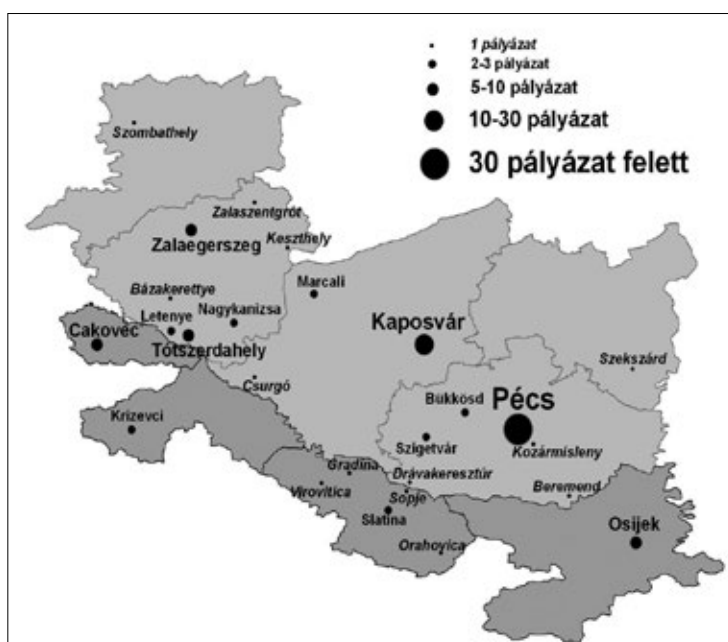
Pokretanjem IPA programa započelo je novo razdoblje u financiranju pogranične i prekogranične suradnje. Značajna je promjena prije svega glede veličine sredstava i konteksta područja. U odnosu na prethodno na hrvatskoj strani se povećalo akcijsko područje. Osim hrvatskih županija neposredno uz granicu (Međimurska, Koprivničko-križevačka, Virovitičko-podravska, Osiječko-barijska županija) i njihovi susjedi su postali povlašteni, kao što su: Bjelovarsko-bilogorska, Požeško-slavonska, Vukovarsko-srijemska, Varaždinska županija. To označava značajni napredak za zadnje dvije županije. Varaždinska županija pripada glavnom gospodarskom području Hrvatske, te se nalazi na osovini konstrukcije prostora Budimpešta-Nagykanizsa-Zagreb-Rijeka-(Split). Pripada i većem području unutar tri granice, a koje se nalazi između gradova Zalaegerszeg-Murska Subota-Koprivnica-Nagykanizsa, i gdje se pokazalo najveći relativni razvoj glede intenziteta prekogranične suradnje u proteklih deset godina. Značaj Vukovarsko-srijemske županije bit će veći u budućnosti s obzirom na hrvatsko-mađarsko-srpsku granicu. Sjeverni dijelovi Bjelovarsko-bilogorske, Požeško-slavonske županije pripadaju već spomenutoj aglomeraciji graničnih prijelaza Barcs i Berzence, što pretpostavlja, da proširivanjem Šengenskog sporazuma na Hrvatsku i povećanjem EU-izvora, ova će ruralna područja dobiti značajnu priliku za produbljivanje kooperacije sa mađarskom stranom.

Na temelju gornje karte iscertavaju nam se grupe naselja koja se nalaze u Pomurju i Međimurju, a koje su neposredno na graničnom području u ruralnom položaju. Učestalost interakcija koje se temelje na projektu može se pripisati ne samo blizini, nego međudruštvenim, rodbinskim, gospodarstvenim interesničkim odnosima te odnosima načelnika naselja i gradonačelnika. Ovo i iskustva koja se temelje na radu Nacionalnog udruženja za razvoj područja uz Muru su razlozi kojima možemo obrazložiti osnivanje EGTC-a koji se može smatrati uzornim projektom.

Prvi prioritet u potpunosti se vezuje uz destinaciju Drava-Mura, te se koncentrira na razvoj održivog turizma u dolini rijeka. Drugi prioritet koji nosi naslov »Razvijanje ljudskih resursa u gospodarskoj suradnji i među zajednicama« ima dva glavna ciljna područja, razvijanje ljudskih resursa u gospodarskoj suradnji (traženje poslovnih partnera, povećanje priljeva radne snage, zajedničko razvijanje istraživanja, mjesno zajedničko planiranje) i među zajednicama (programi obrazovanja i izobrazbe, produbljivanje međuljudskih odnosa, jačanje i očuvanje dvojezičnosti).

Financijski izvori su se znatno povećali s obzirom na mogućnosti Fonda malog projekta, tijekom kojega se isplaćivalo ukupno samo 583 tisuće eura. Planirani proračun hrvatsko-mađarske IPE za razdoblje od 2007-2013 je 46 milijuna eura, od čega su 23 milijuna već dodijeljena prilikom prošla dva prosuđivanja/ocjenjivanja. Dakle, od otvaranja programa dosada su održana tri kruga natječaja, u prvom krugu od 67 natječaja bilo je 40 uspješnih, u drugom krugu od 94 bilo je 60 uspješnih, a u trećem krugu 39 natječaja bilo uspješno. U rezultatima prvog kruga natječaja iscertava se jedna posebna situacija, naime najviše je uspješnih projekata bilo na području razvoja istraživanja, obrazovanja i izobrazbe te »međuljudskih« odnosa. Zanimljivo je u tematskom krugu istraživanje, kako je u polovici slučajeva vodeći inicijator samouprava ili razvojna agencija, a to se može obrazložiti prije svega orijentiranošću na praksu znanstvenih istraživanja (mogućnosti geotermalne energije, nezaposlenost, biotehnologija). Vezano za obrazovanje, krug naselja sudionika se kreće na širokom spektru, a to su: Murakeresztúr (Murski Krstur), Čakovec (Csáktornya), Marcali, Slatina, Szigetvár, Osijek (Eszék), Pécs (Pečuh). U polovici ovih slučajeva temelji za suradnju proizlaze iz već postojećih odnosa gradova-prijatelja koji dobro funkcioniraju, isto tako i u tematskom krugu međuljudskih odnosa, gdje su uspjehe postizali hrvatski i mađarski mali gradovi uz granicu (Virovitica, Čakovec, Križevci, Letenye, Szigetvár).

U tematskom krugu prioritet gospodarstvo koje surađuje, nastalo je malo projekata (traženje poslovnog partnera preko granice) koji služe za produbljivanje aktiviteta stvarne gospodarske suradnje, i po županijama je bilo po jedan mađarski povlaštenu sudionik: Somogy Megyei Vállalkozói Központ

Karta 2. Prostorna podjela uspješnih natječaja na temelju IPA prekogranične suradnje Hrvatska-Mađarska

Izvor: BALI L. 2012. (objašnjenje: pályázat=natječaj, pályázat felett=iznad. ..natječaja)

1. Tablica/Prioriteti/Područja intervencije/Aktivnosti

IPA program prekogranične suradnje Mađarska-Hrvatska (zbirna, pregledna tablica prvog, drugog i trećeg kruga)

1. Prioritet: Održivi okoliš i turizam			
1.1. Održivi i privlačni okoliš			
1.1.1. Razvijanje krajolika na području Mura-Drava-Dunav	2	3	1
1.1.2. Aktivnosti planiranja okoliša i mali koraci, zajedničke akcije u svrhu poboljšanja okoliša prirodnih područja; rekonstrukcija mjesta življenja	4	6	1
1.2. Održivi turizam na području rijeka Mura-Drava-Dunav			
1.2.1. Izrada regionalnog turističkog plana proizvoda	1	0	0
1.2.2. Razvijanje infrastrukture vezano uz aktivni turizam i ekoturizam: Centri za posjetitelje, škole u prirodi, infrastruktura vodenih sportova, biciklističke staze, staze za pješačke ture, najam	0	0	13
1.2.3. Razvijanje tematskih puteva kulturne baštine	0	0	7
1.2.4. Populariziranje područja rijeke kao jedinstvenog turističkog proizvoda	0	0	4
1.2.5. Poticanje privatnih ulaganja	0	0	2
2. Prioritet: Razvijanje ljudskih resursa gospodarstva koje surađuje i između zajednica			
2.1. Gospodarstvo koje surađuje			
2.1.1. Traženje poslovnih partnera preko granice	3	6	0
2.1.2. Potpomaganje strujanja radne snage preko granice	2	3	2
2.1.3. Zajedničko istraživanje, razvijanje i inovacija (I+R+I)	8	6	3
2.1.4. Zajedničko mjesno planiranje, strategije, programi	2	5	3
2.2. Razvijanje ljudskih resursa između zajednica			
2.2.1. Prekogranični programi obrazovanja, izobrazbe i razmjene	7	12	3
2.2.2. Odnosi među ljudima (people-to-people)	7	16	0
2.2.3. Aktivnosti vezano uz dvojezičnost	4	3	0
Ukupni broj uspješnih natječaja	40	60	39

Izvor: vlastito sastavljanje

Közalapítvány (Kaposvár) (Javna zaklada za Centar poduzetnika Županije Šomogy), Munkaadók és Gyáriparosok Dél-Dunántúli Regionális Szövetsége (Pécs) (Južno-Podunavski regionalni savez poslodavaca i industrijalaca), Zala Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány (Zalaegerszeg) (Zaklada za razvoj poduzetništva Županije Zala). Pod podtočkom »zajedničko mjesno planiranje, strategije, programi« izradili su, odnosno realiziraju dva ulaganja za izgradnju mreže za obranu od elementarne nepogode vezano uz Dravu i izgradnju ostalih informacijskih mreža.

U drugom krugu broj uspješnih natječaja je porastao za 50 %, i ukupno ih je 60. Sastavni dio uspješnih natječaja se nije promijenio, nastavljala se tendencija koju smo već iskusili. U slučaju prvog prioriteta možemo vidjeti porast od 150%, a to nijansira činjenica da pod podtočkom Održivi turizam na području rijeka Mura-Drava-Dunav nije se rodio niti jedan projekt. Prilikom pregleda uspješnih tematskih krugova drugog kruga natječaja ponovo se iscertava jedna prethodna tendencija, kada samouprave nadoknađuju nedostatak izvora iz fondova koji su namijenjeni prekograničnoj suradnji. Primjeri toga su projekti nastali pod 1.1.1. i 1.1.2. prioritetom: »Razvijanje pogona za upravljanje otpadnim vodama u Letenyi i izgradnja kanalizacije južno-zapadnog dijela grada Preloga«, odnosno »tehnička dokumentacija kanalizacije Bázakerettye-a, Donje Dubrave, Donjeg Vidovca i Kotoribe« i »tehnička dokumentacija kanalizacijskog sustava Órtilos-a i Goričana«. U svakom slučaju možemo staviti pod upitnik povećavanje društveno-gospodarske kohezije pograničnog područja, osobito u slučaju Bázakerettye (Bali L. 2012).

Pregledajući uspješne natječaje trećeg kruga, pred nama se pojavljuje sasvim drugačija slika od prethodnog. Najveći broj natječaja je nastalo unutar glavne teme »Održivi turizam na području rijeka Mura-Drava-Dunav«, u tematskim krugovima aktivni turizam i ekoturizam. Pored toga, donositelji odluka davali su prioritet onim natječajima koji ciljaju na aktivni turizam i formiranje jedinstvene turističke slike. U ovome tematskom krugu prilikom prva dva natječajna kruga bio je samo jedan

uspješan projekt, dok ih je trenutno 26 komada. U tematskom krugu »Gospodarstvo koje surađuje« može se vidjeti značajno smanjenje za više od 50%. Od ovoga je još veći pad broja uspješnih natječaja u tematskom krugu »Razvijanje ljudskih resursa između zajednica«, u kojemu je nasuprot 11 koliko ih je bilo u prvom krugu, 31 u drugom krugu, bilo samo tri.

Glavni cilj projekata za zaštitu okoliša bio je rehabilitacija kraja, tamo gdje se iskazala potreba za istu. To se prije svega očitivalo u zajedničkom prekograničnom planiranju. Pored toga zastupljeni su projekti za obranu od poplave i projekti za prognozu. Osim toga pojavili su se pojedini pilot-projekti, u okviru kojih su realizirana i ulaganja, jer cilj nije bio samo produbljivanje suradnje i zajedničko planiranje. Takav je projekt bio MURA WWTP projekt.

ZAKLJUČAK

Glavni cilj projekata za zaštitu prirode i okoliša bio je rehabilitacija kraja tamo gdje se za to iskazala potreba. To se očitivalo prije svega u prekograničnom planiranju. Pored toga zastupljeni su bili projekti za obranu od poplave i prognozu. Osim toga pojavili su se pojedini pilot-projekti u okviru kojih su realizirana ulaganja, jer cilj nije bio samo produbljivanje suradnje i zajedničko planiranje. Jedan od glavnih aspekata projekata bio je turizam i održivi razvoj. Tijekom planiranja sustava natječaja prioritet su davali razvijanju ekoturizma područja uz Dravu i Muru. To se očitivalo prije svega u razvijanju biciklističkih staza, razvijanju vezano uz veslanje na divljim vodama, odnosno ulaganjima manjeg volumena u nekretnine.

LITERATURA

1. Bali L. 2012. *A horvát-magyar határon átnyúló kapcsolatok jelene és jövője*. Budapest: Underground Kiadó és Terjesztő KFT, 2012. 212 p.
2. Hajdú Z. 1998. *A magyar-horvát államhatár menti együttműködés lehetőség*. In.: (szerk.) Balogh A. – Papp G. *Magyarország az európai regionális együttműködésben*. – MTA RKK Magyar Külügyi Intézet, Budapest, pp 103-117.
3. Rechnitzer J. 2006. *Magyarország szerepvállalási lehetőségei a kelet-, közép-, és délkelet-európai területfejlesztési együttműködésekben*. II. rész: Országtanulmányok. 173 B. Győr, 572 p.

SUMMARY

During the developing of the Croatian-Hungarian IPA programe the main goal was to create a tender which aims the preservation of natural environment. Whithin Priority 1 (Sustainable environment and tourism) two subsections had been specified: Sustainable and attractive environment. Sustainable Tourism in the Mura-Drave-Danube River Area. The study aims to illustrate the effectiveness of these projects and the multiple effects on other tender topics. More pilot projects, which indirectly try to achieve sustainable rural development, were also strated during the study.

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Tema broja / Topic

Iz povijesti okoliša rijeke Drave
From the Drava River's Environmental History

Volumen XIII / Broj 13
Zagreb - Samobor 2017
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR - 10000 Zagreb
tel.: +385/1/4092-148, fax: +385/1/4092-879
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief:

Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moacanin,
Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - president/predsjednik (Zagreb), Daniel Barić (Le Havre-Pariz, Francuska), Slaven Bertoša (Pula), Zrinka Blažević (Zagreb), Tatjana Buklijaš (Auckland, New Zealand), Ljiljana Dobrovšak (Zagreb), Goran Đurđević (Požega), Josip Faričić (Zadar), Borna Fürst Bjeliš (Zagreb), Boris Golec (Ljubljana, Slovenija), Hrvoje Gračanin (Zagreb), Paul Hirt (Tempe, SAD), Andrej Hozjan (Maribor, Slovenija), Egidio Ivetic (Padova, Italija), Silvije Jerčinović (Križevci), Karl Kaser (Graz, Austrija), Isao Koshimura (Tokio, Japan), Marino Manin (Zagreb), Christof Mauch (München, Njemačka), Kristina Milković (Zagreb), Ivan Mirnik (Zagreb), Mirjana Morosini Dominick (Washington D.C., SAD), Géza Pálffy (Budimpešta, Mađarska), Daniel Patafta (Zagreb), Hrvoje Petrić (Zagreb), Lajos Rácz (Szeged, Mađarska), Gordan Ravančić (Zagreb), Marko Šarić (Zagreb), Mladen Tomorad (Zagreb), Jaroslav Vencalek (Ostrava, Češka), Milan Vrbanus (Slavonski Brod, Zagreb), Frank Zelko (Burlington, VT, SAD), Zlata Živaković Kerže (Osijek), Ivana Žebec Šilj (Zagreb)

UDK oznake članaka / Article's UDC markups:

Ivica Zvonar

Prijelom / Layout:

Saša Bogadi

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN 1849-0190 (Online)

ISSN 1845-5867 (Tisak)

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2017.

Adresa uredništva / Mailing addresses:

Hrvoje Petrić (editor/urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: hrvoje.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja RH

Print supported by Ministry of science and education of Republic of Croatia

Na naslovnici / Cover:

Veduta Ptuja, foto Nataša Kolar

Ekonomsku i ekohistoriju referiraju:

CAB Abstracts

HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA

AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA

JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA

CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland

ECONLIT - AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA

Društvo za hrvatsku
ekonomsku povijest
i ekohistoriju

Meridijani
IZDAVAČKA KUĆA

Izdano u Hrvatskoj